

Jak korzystać ze słownika

A. Jak znaleźć szukane hasło?

- Hasła, w tym także *skrót* i *skrótowce*, ułożone są w porządku **alfabetycznym**. *Odstępy, łączniki, przecinki, apostrofy*, obce *znaki diakrytyczne* i *piónowa kreska* nie wpływają na porządek haseł **1**.
- Jeśli **przegłos** rozróżnia dwa wyrazy, wtedy wyraz bez przegłosu występuje przed wyrazem z przeglosem **2**.
- Pisownia wielką literą** podawana jest przed **pisownią małą literą** **3**.
- Litera **ß** traktowana jest jak **ss** **4**.
- Warianty ogólnoniemieckie i regionalne** zwykle łączono w jedno hasło, przy czym jeśli warianty ogólnoniemieckie i regionalny nie występują bezpośrednio po sobie, wariant regionalny stanowi hasło odsyłaczowe **5** **62**.
- Jako **homonimy** zostały zapisane wyrazy mające taką samą postać hasłową, ale różniące się znaczeniem i etymologią **6** **13**.
- Wyraz **hasłowy** może mieć **postać jedno- lub wielowyrazową** **7**.

B. Budowa artykułu hasłowego

- Artykuły hasłowe mają budowę **hierarchiczną** i ze względu na **cechy gramatyczne** dzielą się na **podhasła** numerowane cyframi rzymskimi **8**. Z niektórymi podhasłami związane są swoiste **formy podstawowe** **9**.
- Użycie** niektórych **wyrazów hasłowych ogranicza się** jedynie **do jednego lub kilku zwrotów**. Takie sytuacje sygnalizuje zapis **tylko w:** **10**.
- Wymowę** podano przy wszystkich wyrazach hasłowych (oprócz skrótów) i zapisano **międzynarodowym alfabetem fonetycznym (IPA)** przedstawionym na wyklejce drugiej. Warianty wymowy zapisano po przecinku **11**.

1
Alfabetyczna kolejność haseł.

2
Wyraz bez przegłosu przed wyrazem z przeglosem.

3
Pisownia wielką literą przed pisownią małą literą.

4
Litera **ß** traktowana jak **ss**.

5
Warianty ogólnoniemieckie i regionalne.

6
Homonimy są traktowane jako oddzielne hasła opatrzone cyfrą arabską podniesioną o pół wiersza.

7
We wspólne hasła połączono:
• **męskie i żeńskie** warianty tego samego hasła, jeżeli nie mają dodatkowych znaczeń,

• **warianty ortograficzne** tego samego hasła,

• **warianty rzeczownikowe, czasownikowe, przymiotnikowe,**

• **warianty zakresu użycia lub regionalne** wyrazu hasłowego.

8
Hierarchiczna budowa artykułu hasłowego. **Kategorie gramatyczne** oznaczono cyframi rzymskimi.

9
Formy podstawowe dla podhaseł.

10
Zapis **tylko w:** oznacza użycie wyrazu hasłowego tylko w odnotowanym w słowniku zwrocie (lub zwrotach).

11
Wymowa zapisana **międzynarodowym alfabetem fonetycznym**.

u, U /u/ n (-, -) ...
ü, Ü /y:/ n (-, -) ...
u. (= und) ...
u. a. **I** (= und andere) ...
u. Ä. (= und Ähnliches) ...
U-Bahn /'u:ba:n/ (= Untergrundbahn) ...
U-Bahn-Station /'u:ba:nʃtatsjo:n/ *ż* (-, -en) ...

Übel /'y:bl/ n (-s, -) ...
übel /'y:bl/ książk. **I** *przym st* ...

floss /flos/ → **fließen**
Floß /flo:s/ n (-es, +e) ...

Brezel /'bre:tsl/ *ż* (-, -n), **Brezen** /'bre:tsn/ *ż* (-, -) SD, A ...

Demo¹ /'de:mo, 'demo/ *ż* (-, -s) ...
Demo² /'de:mo, 'demo/ n (-s, -s) ...

Direktor /di'rekto:r/ m (-s, -en), **~in** *ż* (-, -nen) ...

Abgott /'apgɔt/ m (-[e]s, +er), **Abgöttin** /'apgɔtɪn/ *ż* (-, -nen) ...

Kaufmann /'kaufman/ m (-[e]s, Kaufleute), **Kauffrau** /'kauffrau/ *ż* (-, -en) ...

Back-up, Backup /'bekap, be'kap/ n a. m (-s, -s) ...

Diktafon, Diktaphon /dikta'fo:n/ n (-s, -e) ...

Dings /dɪŋs/, **Dingsbums** /'dɪŋsbʊms/, **Dingsda** /'dɪŋsda/ pol. ...

durchblättern /'dʊrçblɛtɐn/, **durchblättern** /'dʊrçblɛtɐn/ pch ...

durstlöschend /'dʊrstlœʃnt/, **durststillend** /'dʊrstʃtɪlənt/ *przym* ...

Limo /'limo, 'li:mo/ *ż* a. n (-, -[s]) pol., **Limonade** /limo'na:də/ *ż* (-, -n) ...

abnutzen /'apnɔtsn/, **abnützen** /'apnɔtsn/ SD, A, CH ...

gleich /glaiç/ **I** *przym* ... **II** *przysł* ...
III *part akc* ... **IV** *part* ... **V** *przym* + D ...

abarbeiten /'ap|arbaitn/ **I** pch ...
II *sich abarbeiten* ...
Abzug /'aptsu:k/ **I** m (-[e]s, +e) ...
II *Abzüge* *tylko* *lm* ...

Adamskostüm /'a:damskɔstʏm/ n *tylko w:* **im** ~ pot., żart. w stroju Adama żart.

abzüglich /'aptsy:klɪç/ *przym* + G ...
Deospray /'de:ɔfpre:, 'de:ɔspre:/ ...

- W obrębie hasła cyframi arabskimi oznaczono różne **znaczenia** danego wyrazu [12].

- Do rozróżnienia znaczeń wyrazu hasłowego stosuje się **minidefinicje** [13], **kwalifikatory** [14] lub **typowe słowa** łączące się z wyrazem hasłowym w danym znaczeniu [15]. **Brak kwalifikatora** oznacza, że wyraz jest używany w języku ogólnym i nie jest nacechowany stylistycznie lub emocjonalnie. **Pełna lista kwalifikatorów** znajduje się na wyklejce pierwszej.

[12]

Znaczenia wyróżniono cyframi arabskimi.

[13]

Minidefinicje pokazują:

- różnice pomiędzy poszczególnymi znaczeniami,
- różnice pomiędzy odpowiednikami w obrębie jednego znaczenia lub przykładu użycia,

- różnice pomiędzy homonimami.

[14]

Kwalifikatory wskazują na ograniczenia geograficzne lub stylistyczne w użyciu danego wyrazu, a także na dziedzinę życia, do której się odnosi. Kwalifikator może dotyczyć:

- całego hasła,
- jednego podhasła,
- jednego znaczenia,
- jednego odpowiednika,
- pojedynczego zwrotu lub przykładowego zdania niemieckiego lub polskiego.

[15]

Słowa, z którymi wyraz hasłowy typowo się łączy to:

- **podmioty** czasowników lub fraz czasownikowych,
- **dopełnienia** czasowników lub zwrotów z takimi czasownikami,
- **wyrazy określone** przez przymiotniki i przysłówki.

[16]

Przecinkami oddzielono:

- **odpowiedniki** w pełni **wymienne**, reprezentujące **ten sam rejestr stylistyczny**,
- **frazologizmy**, jeśli mają takie samo znaczenie, ale **różnią się formą**.

[17]

Średnikami oddzielono:

- **odpowiedniki różniące się stylem lub częstotliwością użycia**,

- **frazologizmy**, jeśli mają takie samo znaczenie, ale **różnią się rejestrem stylistycznym**.

[18]

Przybliżony odpowiednik, jeśli nie ma dokładnego odpowiednika.

[19]

Wyjaśnienie, jeśli nie istnieje odpowiednik polski.

[20]

Dodatkowe wyjaśnienie precyzujące znaczenie odpowiednika.

Bank¹ /baŋk/ *ż* (-, +e) [1] (do siedzenia) ... [2] (stół pracy rzemieślnika) ... [3] (płytkie miejsce) ... [4] (skupisko zwierząt) ... [5] Geol. (soli, węgla) ... [6] pot., przen. ...

ab'bekommen^{*} /'apbəkəmmən/ *pch* [1] (otrzymać) ... [2] (doznać szkody) ... [3] (pozbyć się) ...

Abänderung /'aplɛndərʊŋ/ *ż* (-, -en) (tekstu) zmiana *ż*; (ustawy) poprawka *ż*; (wyroku) rewizja *ż* ...

allein /a'lain/ [1] *przym ndm* ... ~ **stehend sein** (o kobiecie) być niezamężną; (o mężczyźnie) być nieżonatym ...

Schöpfer¹ /'ʃœpfɐ/ *m* [1] (-s, -) (artysta) ...

Schöpfer² /'ʃœpfɐ/ *m* (-s, -) [1] (do zupy) ...

Semmel /'zeml/ *ż* (-, -n) SD, A ...

Papi /'papi/ *m* (-s, -s) pot., pieszcz. tatuś *m* pieszcz.

Bookmark /'bukma:k/ *n* a. *m* (-s, -s) a. *ż* (-, -s) Komput. ...

Gatter /'gatɐ/ *n* (-s, -) ... [3] Myślis. ... [4] Techn. ... [5] Elektron. ... [6] Jeżdż. ...

Abbau /'apbau/ *m* (-[e]s, tylko lp) ... [2] ... **der ~ von Hemmnissen** przen. zniesienie barier przen.

ab'blättern /'apblɛtɐn/ *npch* + *s* [1] [farba, lakier] złuszczyć się ...

ab'ändern /'aplɛndɐn/ *pch* zmieniać, -ć [tekst, postanowienie] ...

aalglatt /'a:lɡlat/ *pejor.* [1] *przym* [osoba] sprytny, przebiegły [1] *przysł* [wymigać się] sprytnie, zręcznie

ab'brechen^{*} /'apbrɛçn/ [1] *pch* ... [2] (usunąć) roz|bierać, -ebrać, z|demonstować [rusztowanie]; zwi|nać, -jać, składać, złożyć [namiot] ...

Absatz /'apzats/ *m* (-es, +e) ...

■ **auf dem ~ kehrtmachen**, **sich auf dem ~ umdrehen** obrócić się na pięcie

Absolution /apzolu'tsjo:n/ *ż* (-, -en) *zw lp* rozgrzeszenie *n* także przen.; absolucja *ż* spec. ...

Zeit /tsajt/ *ż* ...

■ ... **für alle ~en**, **für ~ und Ewigkeit** książk. na zawsze a. wieczność

Gaststube /'gastftu:bə/ *ż* (-, -n) (w pensjonacie, hotelu) ≈ jadalnia *ż*

Ampelkoalition /'ampl'koalitsjo:n/ *ż* (-, -en) (w Niemczech) *koalicja rządowa złożona z SPD, Sojuszu 90/Zielonych oraz FDP*

Ostalgie /ɔstal'gi:/ *ż* (-, tylko lp) ostalgia *ż* (tęsknota za czasami NRD)

- **Odpowiedniki** w pełni **równoważne** są rozdzielone przecinkami [16]. Informacje na temat składni i typowych połączeń wyrazowych towarzyszących takiej parze dotyczą obu elementów.

- **Odpowiedniki różniące się zakresem użycia, stylem, łączliwością lub odzieniem znaczeniowym** rozdzielono średnikami [17]. W obrębie artykułu hasłowego średniki oddzielają także **poszczególne przykłady, zestawienia, frazeologizmy, przysłowia wraz z ich polskimi odpowiednikami** [21] [25] [26].

- Jeżeli w języku polskim nie ma dokładnego odpowiednika, stosuje się **odpowiedniki przybliżone** [18]. Jeżeli w języku polskim nie istnieje odpowiednik, stosuje się **wyjaśnienie** pismem pochyłym [19]. Jeżeli odpowiednik w języku polskim wymaga doprecyzowania, stosuje się **dodatkowe wyjaśnienie** [20].

- **Przykłady** ilustrujące użycie wyrazu hasłowego przedstawiają typowe zwroty i wyrażenia niemieckie i są przyporządkowane do znaczeń [21].

Niektóre przykłady zapisano w sposób skrótowy [49] [50].

- **Walencja niemieckich czasowników, rzeczowników, przymiotników i przysłówków** podawana jest **w formie skróconej** (schemat składniowy) po polskim odpowiedniku [22] lub **w postaci przykładów** [23]. W przypadku czasowników **schemat składniowy** pokazuje przyimki, z jakimi wyraz hasłowy najczęściej występuje [23]. Przy czasownikach, które wymagają użycia **konstrukcji bezokolicznikowej z zu**, informację o łączliwości podano na początku kategorii gramatycznej lub znaczenia i oznaczono symbolem + zu [24].

- **Wielowyrazowe zestawienia** zostały podane w bloku wyróżnionym jasnym kwadratem i uporządkowane alfabetycznie [25]. Nadrzędnym członem takiego zestawienia jest zwykle rzeczownik.

- Na końcu hasła w bloku wyróżnionym ciemnym kwadratem umieszczono w porządku alfabetycznym **frazeologizmy** (idiomy) i **przysłowia** [26].

C. Informacje gramatyczne

- **Informacje gramatyczne** dotyczące wyrazu hasłowego, jego podhasła i odpowiedników są opisane polskimi skrótami [27].

Pełna lista skrótów gramatycznych znajduje się na wyklejce pierwszej.

[21]

Przykłady użycia przyporządkowane do znaczeń.

[22]

Informacja o schemacie składniowym pojawia się po polskim odpowiedniku, gdy w obu językach różni się on przypadkiem i/lub obecnością przyimka. Informacja o przypadku podawana jest także wtedy, gdy niemiecki przyimek łączy się z dwoma przypadkami.

[23]

Przykład użycia podano wtedy, gdy schemat składniowy w obu językach różni się przypadkiem i/lub obecnością przyimka.

[24]

Informacja o konstrukcji bezokolicznikowej + zu.

[25]

Wielowyrazowe zestawienia umieszczono przy hasłach rzeczownikowych.

[26]

Frazeologizmy uporządkowano zgodnie z następującymi zasadami:

- jeśli w związku frazeologicznym występuje rzeczownik, frazeologizm umieszczono w odpowiednim hasle rzeczownikowym,
- jeśli w związku frazeologicznym występuje więcej rzeczowników, ich polski odpowiednik pojawia się pod pierwszym rzeczownikiem; w pozostałych hasłach rzeczownikowych dany frazeologizm umieszczono wraz z odsyłaczem do hasła, w którym został przetłumaczony,
- jeśli w związku frazeologicznym nie występuje rzeczownik, frazeologizm umieszczano w odpowiednim hasle czasownikowym,
- jeśli w związku frazeologicznym nie występuje ani rzeczownik, ani czasownik, frazeologizm umieszczono pod pierwszym słowem o pełnym znaczeniu,
- jeśli w związku frazeologicznym występują elementy wymienne, frazeologizm wraz z tłumaczeniem umieszczono pod elementem niewymiennym,
- **przysłowia** umieszczono na końcu bloku frazeologizmów.

[27]

Informacje gramatyczne oznaczono polskimi skrótami.

Gala /'ga(:)la/ *ż* (-, -s) [1] (uroczysty ubiór) strój *m* galowy; gala *ż* książk.; **in** ~ w pełnej gali [2] (uroczystość) gala *ż*; **die** ~ **eröffnen** otworzyć *gale*

abbinden* /'apbindn/ [1] *pch* ... [3] Kulin. zaprawiać, -ć, zagałęszczać, -ścić (**etw** + **A** **mit etw** + **D** coś czymś) ...

Abhandlung /'aphandlʊŋ/ *ż* (-, -en) (praca naukowa) rozprawa *ż* (**über etw** + **A** na temat czegoś)

fähig /'fɛ:ɪç/ *przym* ... [2] (taki, który może coś zrobić) zdolny (**zu etw** + **D** do czegoś) ...

klopfen /'klɔpfn/ [1] ... [1] *npch* [1] (lekko uderzać) stukać (**an etw** + **D** a. + **A** w coś) ...

aberkennen* /'apɛrkɛnən/ *pch* **jmdm etw** + **A** ~ pozbawić, -ć kogoś czegoś [*prawa*]; od|bierać, -ebrać komuś coś [*przywilej*] ...

brauchen /'brauxn/ [1] ... [1] *czas pos* + *zu* (musieć) **jmd braucht etw nicht zu tun** ktoś nie musi czegoś robić ...

Charta /'karta/ *ż* (-, -s) ...

□ **die** ~ **der Grundrechte der Europäischen Union** Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej; **die** ~ **der Vereinten Nationen** Karta Narodów Zjednoczonych; **die Europäische** ~ **der Menschenrechte** Europejska Karta Praw Człowieka i Obywatela ...

Brot /bro:t/ *n* (-[e]s, -e) ...

■ **bei jmdm in Lohn und ~ stehen** → **Lohn**; **bei Wasser und ~ sitzen** przest. → **Wasser**; **~ und Spiele** chleba i igrzysk; **das tägliche ~** chleb powszedni; **der kann mehr als ~ essen** pot. ≈ to łośki facet pot.; **der Mensch lebt nicht vom ~ allein** → **Mensch**; **ein hartes a. schweres ~** ciężki kawałek chleba; **für ein Stück ~** → **Stück**; **jmdm die Wurst auf dem ~ nicht gönnen** pot. → **Wurst**; **jmdm nicht die Butter auf dem ~ gönnen** pot. → **Butter**; **jmdm Steine geben statt ~** książk. → **Stein**; **jmdn um Lohn und ~ bringen** → **Lohn**; **sich + D nicht die Butter a. Wurst vom ~ nehmen lassen** pot. nie dać sobie w kaszę dmuchać pot.; **überall sein ~ finden** książk. być zaradnym; **viel Steine gab's und wenig ~** żart. → **Stein**; **wes ~ ich ess, des Lied ich sing** przysł. ≈ czyj chleb jem, tego pieśń śpiewam przysł.

Abgeordnete /'apge'ordnətə/ *m, ż* (-n, -n) *odm przym* posł(*m*, -lanka *ż*

- Dla **niemieckich hasel rzeczownikowych** podaje się **rodzaj gramatyczny** i/ lub informację o **liczbie** (tylko *lp*, tylko *lm*, *zw lp*, *zw lm*) [28]. Informacja o **rodzaju (lub rodzajach)** nie jest podawana w **przykładach użycia**, jeśli została podana przy wyrazie hasłowym.
- Przy **niemieckich hasłach rzeczownikowych** podano **końcówki fleksyjne** (dopełniacz liczby pojedynczej i mianownik liczby mnogiej) [29]. **Końcówki fleksyjne** podano również przy wyrazach hasłowych, które stanowią **złożenia** [30]. Jeśli rzeczownik niemiecki **ma dwa rodzaje**, wówczas **podano końcówki fleksyjne po każdym rodzajniku** [31]. Jeśli końcówki fleksyjne są różne dla poszczególnych znaczeń, wówczas podano je po każdym znaczeniu [32]. Jeśli końcówki fleksyjne **tworzone są w sposób nieregularny**, wówczas podano **pełne formy fleksyjne** [33].
- **Niemieckie czasowniki rozdzielnie złożone** są oznaczone symbolem przerywanej pionowej kreski [34].
- **Niemieckie czasowniki mocne i nieregularne są oznaczone gwiazdką** podniesioną o pół wiersza [35]. **Niemieckie czasowniki**, które mogą być **odmienne regularnie i nieregularnie** oznaczono podniesioną gwiazdką w nawiasie okrągłym (*) [36]. **Tabela niemieckich czasowników mocnych i nieregularnych** znajduje się na str. XLV.
- **Niemieckie czasowniki tworzące czas przeszły złożony z czasownikiem posiłkowym sein lub haben i sein** oznaczono symbolem + s, + h/s, + s/h [37]. Jeśli **zasięg regionalny czasowników posiłkowych** różni się od siebie, wprowadzono oznaczenie + h a. + s (tylko SD, A, CH) [38]. **Nie oznaczono czasowników** tworzących czas przeszły tylko z czasownikiem posiłkowym **haben**. **Czasowniki niemieckie** używane tylko w **formie bezokolicznika lub w formie bezokolicznika albo imiesłowu**, oznaczono symbolami: *bezok*, *bezok a. imiest* [39].
- **Niemieckie przymiotniki** stopniowalne oznaczono symbolem *przym st* [40].
- Przy **przymiotnikach i przysłówkach stopniowanych nieregularnie** podano stopień wyższy i najwyższy [41].
- Przy każdym **niemieckim przyimku**, opisywanym jako wyraz hasłowy, **podano informację o przypadku, którym on rządzi** [42]. Jeśli niemiecki przyimek rządzi dwoma przypadkami, wyodrębniłoby osobne kategorie gramatyczne.

[28]

Rodzaj lub liczba po rzeczownikach niemieckich.

[29]

Końcówki fleksyjne przy niemieckich rzeczownikach.

[30]

Końcówki fleksyjne w złożeniach.

[31]

Jeśli rzeczownik ma dwa rodzaje z różnymi wzorami odmiany, **końcówki fleksyjne podano po każdym rodzaju.**

[32]

Jeśli rzeczownik odmienia się różnie w zależności od znaczenia, **końcówki fleksyjne podano po każdym znaczeniu.**

[33]

Pełne formy fleksyjne, jeśli końcówki są tworzone nieregularnie.

[34]

Symbol przerywanej kreski na oznaczenie niemieckich czasowników rozdzielnie złożonych.

[35]

Podniesiona o pół wiersza gwiazdka na oznaczenie niemieckich czasowników mocnych i nieregularnych.

[36]

Podniesiona o pół wiersza gwiazdka w nawiasie na oznaczenie niemieckich czasowników odmienianych regularnie i nieregularnie.

[37]

Niemieckie czasowniki tworzące czas przeszły złożony z czasownikiem posiłkowym sein lub haben i sein oznaczono symbolem + s, + h/s, + s/h.

[38]

Dodatkowe oznaczenie zasięgu regionalnego czasowników posiłkowych haben i/lub sein.

[39]

Niemieckie czasowniki używane tylko w formie bezokolicznika lub w formie bezokolicznika albo imiesłowu oznaczono *bezok*, *bezok a. imiest*.

[40]

Skrót *przym st* na oznaczenie niemieckich przymiotników stopniowalnych.

[41]

Stopień wyższy i najwyższy przy przymiotnikach i przysłówkach **stopniowanych nieregularnie.**

[42]

Informacja o przypadku, z jakim łączy się dany niemiecki **przyimek.**

Syntax /'zyntaks/ *z* (-, -en) ...

Blog /blɔ:g/ *n a. m* (-s, -s) ...

Eltern /'eltn/ *tylko lm* ...

Abbitte /'apbitə/ *z* (-, -n) *zw lp* ...

Abgas /'apga:s/ *n* (-es, -e) *zw lm* ...

Gans /gans/ *z* (-, +e) ...

Bahnarbeiter /'ba:n|arbaɪtə/ *m* (-s, -), **~in** *z* (-, -nen) ...

Baguette /ba'gɛt/ *n* (-s, -s) *a. z* (-, -n) ...

Block /blɔk/ *m* **1** (-[e]s, +e) (bryła) ... **2** (-[e]s, +e *a. -s*) Polit. ... **3** (-[e]s, +e) Med. ... **4** (-[e]s, -s *a. +e*) Techn. ... **5** (-[e]s, +e *a. -s*) (stadionu, widowni) ... **6** (-[e]s, +e) (w elektrowni atomowej) ... **7** (-[e]s, -s) Kolej. ... **8** (-[e]s, -s *a. +e*) (część miasta) ... **9** (-[e]s, -s) Sport ... **10** (-[e]s, +e *a. -s*) (zeszyt) ...

Firma /'fɪrma/ *z* (-, *Firmen*) ...

an|beraumen /'anbərəʊmən/ *pch* ...

an|bekommen* /'anbəkɔmən/ *pch* ...

ab|senden(*) /'apzɛndn/ *pch* ...

ab|blättern /'apblɛtn/ *npch* + s ...

ab|gehen* /'apge:ən/ **1** *pch* + h/s ...

ab|laufen* /'aplaufn/ **1** *pch* **1** + s/h ...

stehen* /'ʃte:ən/ **1** *pch* + h *a. + s* (tylko SD, A, CH) ...

rückenschwimmen* /'rykɪʃvɪmən/ *npch* *bezok* + s/h ...

rückerstatten /'rykɛʃtatn/ *pch* *bezok a. imiest* ...

interessant /ɪntərə'sant/ **1** *przym st* ...

gut /gu:t/ **1** *przym st* (*besser, best-*) ...

um /ʊm/ **1** *przym + A* ...

in /ɪn/ **1** *przym + D* ... **11** *przym + A* ...

- Po polskich odpowiednikach rzeczownikowych podano informację o **rodzaju lub liczbie** [43].
- **Warianty męskie i żeńskie** polskich rzeczowników, np. nazwy zawodów, są zapisywane skrótowo [44].
- Odpowiednikami czasowników niemieckich są najczęściej **pary aspektowe**, zapisywane skrótowo [45].

D. Oznaczenia i symbole

- **Pionowa kreska** w wyrazie hasłowym oddziela część wyrazu **wspólną dla wariantów męskiego i żeńskiego** wyrazu hasłowego, gdy forma męska kończy się na *-e(r)* [46] i wewnątrz hasła zastępowana jest **tyldą** [47]. Jeśli wyraz hasłowy składa się **z dwóch lub mniej liter**, wówczas wewnątrz hasła podawana jest **pełna forma** [48].
- **Pionowa kreska** przy polskim odpowiedniku oddziela część wyrazu wspólną dla **czasowników tworzących parę aspektową** [45] lub dla **wariantów męskich i żeńskich rzeczowników** [44] [46].
- **Ukośnik** oddziela **wymienne członki wyrażen, zurotów, fraz** po stronie niemieckiej i polskiej [49].
- **Skrót a.** pisany jasnym pismem rozdziela **w pełni synonimiczne wymienne elementy wyrażen, zurotów, fraz** po stronie niemieckiej i polskiej [50].
- **Skrót a.** pisany pismem pochylonym oznacza **wymienne elementy fleksji** [51].
- **Znak jasnego kwadratu** pojawia się przed blokiem wielowyrzowych zestawień [25].
- **Znak ciemnego kwadratu** pojawia się przed blokiem idiomów [26].
- **Znak +** pojawia się w **końcówkach fleksyjnych**, w których występuje przegłos i zastępuje literę z przegłosem [52].
- **Znak -** pojawia się w **końcówkach fleksyjnych** i zastępuje wyraz hasłowy. Oznacza, że forma dopełniacza lub liczby mnogiej jest identyczna z formą wyrazu hasłowego [53].
- **Znak pauzy** pojawia się w krótkich dialogach [54].
- **Apostrof** [55] [56].
- **Cudzysłowy** umieszczono w krótkich dialogach [57].

[43]

Rodzaj lub **liczba** po rzeczownikach polskich.

[44]

Męskie i żeńskie odpowiedniki rzeczowników osobowych, np. nazw zawodów.

[45]

Postać niedokonana i dokonana polskich odpowiedników czasownikowych.

[46]

Pionowa kreska oddziela część wyrazu wspólną dla **wariantów męskich i żeńskich niemieckich rzeczowników i ich polskich odpowiedników**.

[47]

Tylda zastępuje wyraz hasłowy lub tę jego część, która znajduje się po lewej stronie pionowej kreski w główce hasła.

[48]

Pełna forma wyrazu hasłowego w przykładach użycia, jeśli składa się on z dwóch lub mniej liter.

Apostrof pojawia się:

- w **formach fleksyjnych**, gdy ze względów artykulacyjnych niemożliwe jest dodanie do niemieckiego rzeczownika końcówki fleksyjnej [55],
- w **niemieckich przykładach**, gdy pominięta została część zwrotu (tzw. forma ściągnięta) [56].

Klavier /kla'vi:ʔ/ *n* (-s, -e) **piano** *n*, fortepian *m* ...
Geige /'gəiɡə/ *ž* (-, -n) **skrzypce** *lm*

Lehrer /'le:rə/ *m* (-s, -), **~in** *ž* (-, -nen) [1] (osoba zajmująca się nauczaniem) **nauczyciel** *m*, -ka *ž*; (na wyższej uczelni) **wykładowca** *m*, -czyni *ž* ... [2] (szkoleniowiec) **instruktor** *m*, -ka *ž* ...

ab|bilden /'apbɪldn/ *pch* **odwzorowywać**, -ać [przedmiot]; s|portretować [osobę]
ab|bauen ... **roz|bierać**, -ebrać, **z|demontować** [rusztowanie, konstrukcję] ...

Beamt|e /bə'lamtə/ *m* (-n, -n) **odm** *przym*, **~in** *ž* (-, -nen) **urzędni|k** *m*, -czka *ž* ...
Kolleg|e /ko'le:ɡə/ *m* (-n, -n), **~in** *ž* (-, -nen) [1] (osoba wykonująca ten sam zawód) kole|ga *m*, -żanka *ž* po fachu ...

Schutz /ʃʊts/ *m* [1] (-es, tylko *lp*) (zabezpieczenie) ochrona *ž*; **Gesetz** *n* **zum ~ personenbezogener Daten** ustawa o ochronie danych osobowych ...

je¹ /je:/ [1] **przysł** [1] (wskazuje na bliżej nieokreślony czas) kiedykolwiek; **der Beste, den es je gab** najlepszy, jaki kiedykolwiek istniał ...

Feuer /'fɔɪə/ *n* ... [4] (-s, tylko *lp*) **Wojsk.** ostrzał *m*; ~! ognia!; **das ~ eröffnen/einstellen** otworzyć/wstrzymać ogień ...

Grundfesten /'ɡrʊntfestn/ *tylko lm* **etw + A in seinen a. bis in seine ~ erschüttern** wstrząsnąć posadami czegoś ...

Spatz /ʃpats/ *m* (-en *a.* -es, -en) ...

Bruder /'bru:de/ *m* (-s, +) ...

Mutter¹ /'mʊtə/ *ž* (-, +) ...
Märchen /'mɛ:ʁçən/ *n* (-s, -) ...

doch /dɔx/ [1] **przysł** ... [3] ... „du bist mir hoffentlich nicht mehr böse?“ – „~!“ „mam nadzieję, że nie jesteś już na mnie zły/zła?“ – „(owszem) jestem!“ ...

Byzanz /by'tsants/ *n* (Byzanz², tylko *lp*) Bizancjum *n*

Abendessen /'a:bmtəsən/ *n* (-s, -) ... **wann gibt's ~?** pot. kiedy będzie kolacja? ...

nein /nain/ [1] **part** [1] ... „kommst du mit?“ – „~“ „~“ „idziesz z nami?“ – „nie“ ...

- **Znak równości** pojawia się przed rozwinięciem skrótów niemieckich i ich polskich odpowiedników, a także przy niemieckich formach ściągniętych [58].

- **Falisty znak równości** pojawia się w przypadku braku pełnej ekwiwalencji między niemieckim wyrazem hasłowym a polskim odpowiednikiem [18] [59].

- **Nawiasy okrągłe** [13] [22] [29] [38] [58] [60].

- **Nawiasy kwadratowe pismem pochylonym** [15] [61].

- W **nawiasach** /.../ zapisano wymowę wyrazów hasłowych [11].

- **Znak odesłania** [62].

W nawiasach okrągłych zapisano:

- minidefinicje [13],
- schematy składniowe [22],
- elementy fakultatywne w wyrazach hasłowych, w transkrypcji fonetycznej, w przykładach, zwrotach i odpowiednikach polskich [60],
- rozwinięcia skrótów niemieckich i polskich [58].

W nawiasach okrągłych pochylonym pismem zapisano:

- końcówki fleksyjne niemieckich hasel rzeczownikowych [29],
- informacje o zasięgu regionalnym czasowników posiłkowych [38].

W nawiasach kwadratowych pochylonym pismem zapisano:

- kolokaty [15],
- typowe podmioty i dopełnienia [15],
- końcówki fleksyjne w języku niemieckim w przypadku liter opcjonalnych [61].

Znak odesłania do innego hasła pojawia się przy:

- formach czasu przeszłego Präteritum czasowników nieregularnych prostych,
- nieregularnych formach odmiany zaimków,
- wariantach morfologicznych,
- wariantach pisowni,
- wariantach regionalnych, gdy znaczenie wariantu pokrywa się ze znaczeniem słowa ogólnoniemieckiego,
- skrótach i skrótowcach,
- nazwach języków, miesięcy, dni tygodnia,
- idiomach [26].

EZB /e:tset'be:/ (= Europäische Zentralbank) **EBC** (= Europejski Bank Centralny)

b. (= bei[m]) k. (= koło)

am /am/ *przyim* (= an dem) → **an**

Leichenschauhaus /'laɪçnʃaʊhaus/ n (-es, +er) ≈ kostnica ż

Körperschaft(s)steuer /'kœrpɐʃaft(s)-ʃtʏɐ/ ż (-, -n) ...

Kreuz¹ /krɔʏts/ n ... **etw + A über(s) ~ fal-**
ten złożyć coś na krzyż ...

Messe³ /'mesə/ ż (-, -n) *Łęgl.* mes(s)a ż

Byte /baɪt/ n (-[ʃ], -[ʃ]) ...

hielt /hi:lt/ → **halten**

ihm /i:m/ I *zaim os* → **er** II *zaim os*
→ **es**¹ I

adelig /a:dəliç/ *przym* → **adlig**

graphisch /'gra:fiʃ/ *przym* → **grafisch**

grillieren /grɪli:rən, gri'ji:rən/ *pch* CH
→ **grillen** I

AA ... [3] (= Arbeitsamt) → **ArbA**

Norwegisch /'nɔrve:ɡɪʃ/ n (-[ʃ], tylko lp),
~e n (-n, tylko lp) język m norweski,
norweski m → **Deutsch**

Juni /'ju:ni/ m (-[ʃ], -s) czerwiec m → **April**

Mittwoch /'mitvɔx/ m (-[e]ʃ, -e) środa ż
→ **Dienstag**